Data warehouse i OLAP tehnologije

Glava 2. Sadržaj

- Šta je data warehouse?
- Više-dimenzioni model podataka
- Arhitektura data warehouse sistema
- Implementacija data warehouse sistema

Šta je data warehouse?

- W. H. Inmon je prvi definisao data warehouse sisteme. Definicija glasi:
  - Data warehouse je subjektno-orijentisana, integrisana, vremenski zavisna i postojana kolekcija podataka za podršku u procesu odlučivanja
- Danas postoji veći broj ne strogih definicija
  - Baza podataka koja se koristi u procesu odlučivanja i koja je odvojena od operativnih podataka

Data warehouse – subjektno-orijentisana

- Postoji centralni subjekat sistema (npr. klijent, proizvod, transakcija)
- Data warehouse sadrži sumarne podatke vezane za centralni subjekat, ne podatke vezane za dnevno poslovanje
- Osnovni cilj je podrška u procesu donošenja odluka (decision support), tj. modelovanje i analiza podataka

Data warehouse - integrisana

- Data warehouse je kreirana integracijom podataka iz više heterogenih izvora
  - Relacione baze, obične datoteke, transakcione baze itd.
- Primjenjuju se tehnike za čišćenje i integraciju podataka
  - Obezbjeđuje konzistentnost u konvencijama imenovanja, načinima kodiranja i predstavljanja podataka, sistemima mjera itd.
  - Prilikom upisivanja u data warehouse podaci se konvertuju

Data warehouse – vremenski zavisna

- U data warehouse sistemima je potrebno obezbijediti prikaz iz istorijske perspektive (5 do 10 godina unazad)
  - Operativne baze podataka sadrže samo trenutne vrijednosti
- Svaki ključ u data warehouse sistemima sadrži vremensku odrednicu (eksplicitno ili implicitno)

Data warehouse - postojana

- Data warehouse sistemi su uvijek odvojeni od operativnih podataka
- Ne postoje transakcije, mijenjanje podataka (update), šeme oporavka, mehanizam kontrole konkurentnosti itd.
- U opštem slučaju su podržane operacije
  - Inicijalno učitavanje podataka
  - Pristup podacima

Data warehouse vs. heterogeni SUBP

- Tradicionalni način integracije podataka je izgradnja tzv. medijatora ili wrapper-a
  - Query-driven approach: upit klijenta se transformiše u upite koji odgovaraju pojedninačnim bazama podataka, rezultati se spajaju i prevode i formu kakvu klijent očekuje
  - Neefikasni ako je broj upita veliki u jedinici vremena
- Data warehouse implementira update-driven approach
  - Podaci iz heterogenih izvora se prethodno integrišu i postaju dostupni za direktno izvršavanje upita i analizu

Data warehouse vs. operativne BP

- OLTP (on-line transaction processing)
  - On-line izvršavanje upita i transakcija
  - Pokrivaju dnevne operacije
- OLAP (on-line analytical processing)
  - Analiza podatka i donošenje odluka
  - Podrška data warehouse sistemima
- Poređenje: OLTP vs. OLAP
  - Korisnik: obični vs. napredni korisnici
  - Podaci: tekući i detaljni vs. istorijski i sumarni prikaz
  - Dizajn BP: ER model vs. višedimenzionalni model
  - Operacije: update vs. read-only ali sa složenim upitima

OLTP vs. OLAP

	OLTP	**OLAP**
users	clerk, IT professional	knowledge worker
function	day to day operations	decision support
DB design	application-oriented	subject-oriented
data	current, up-to-date detailed, flat relational isolated	historical, summarized, multidimensional integrated, consolidated
usage	repetitive	ad-hoc
access	read/write index/hash on prim. key	lots of scans
unit of work	short, simple transaction	complex query
# records accessed	tens	millions
#users	thousands	hundreds
DB size	100MB-GB	100GB-TB
metric	transaction throughput	query throughput, response

Zašto data warehouse?

- Visoke performanse za oba sistema
  - SUBP za OLTP: metode pristupa, indeksiranje, oporavak, konkurentnost
  - Data warehouse za OLAP: složeni upiti, generalizacija podataka
- Različite funkcionalnosti i različiti podaci
  - Istorijski podaci
  - Generalizacija podataka
  - Kvalitet podataka

Glava 2. Sadržaj

- Šta je data warehouse?
- Više-dimenzioni model podataka
- Arhitektura data warehouse sistema
- Implementacija data warehouse sistema

Više-dimenzioni model podataka

- Data warehouse je zasnovan na više-dimenzionom modelu koji podatke predstavlja u formi tzv. n-dimenzionih kocaka podataka
- Kocke podataka definišu se sa
  - Tabela činjenica: sadrži uglavnom numeričke podatke i spoljašnje ključeve na tabele dimenzije
  - Tabele dimenzije: omogućavaju prikaz podataka na više načina

2-D kocka podataka

	location = *"Vancouver"*			
	item *(type)*			
time *(quarter)*	*home entertainment*	*computer*	*phone*	*security*
Q1	605	825	14	400
Q2	680	952	31	512
Q3	812	1023	30	501
Q4	927	1038	38	580

3-D kocka podataka

	location = "Chicago"				location = "New York"				location = "Toronto"				location = "Vancouver"			
	item				item				item				item			
	home				home				home				home			
time	ent.	comp.	phone	sec.	ent.	comp.	phone	sec.	ent.	comp.	phone	sec.	ent.	comp.	phone	sec.
Q1	854	882	89	623	1087	968	38	872	818	746	43	591	605	825	14	400
Q2	943	890	64	698	1130	1024	41	925	894	769	52	682	680	952	31	512
Q3	1032	924	59	789	1034	1048	45	1002	940	795	58	728	812	1023	30	501
Q4	1129	992	63	870	1142	1091	54	984	978	864	59	784	927	1038	38	580

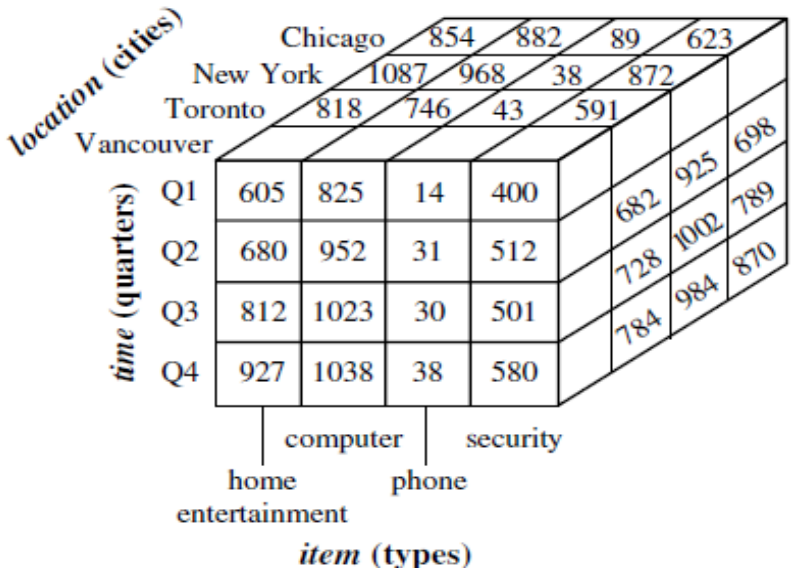

4-D kocka podataka

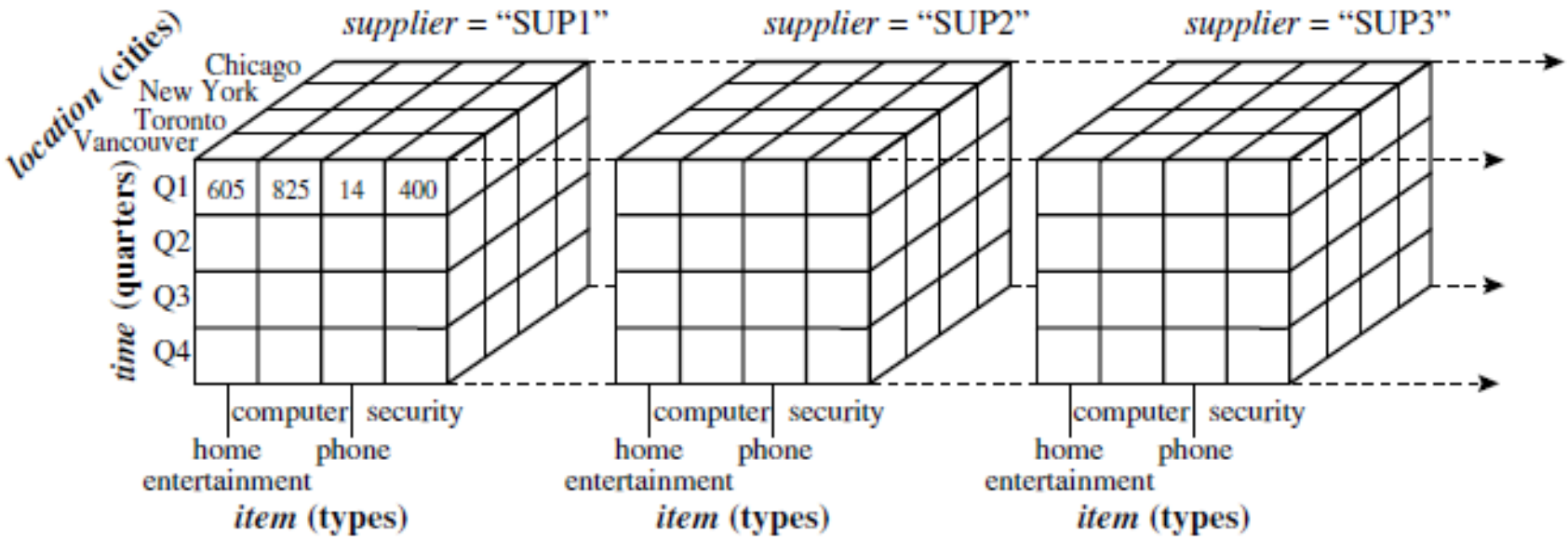

Kocke podataka, mreža kuboida

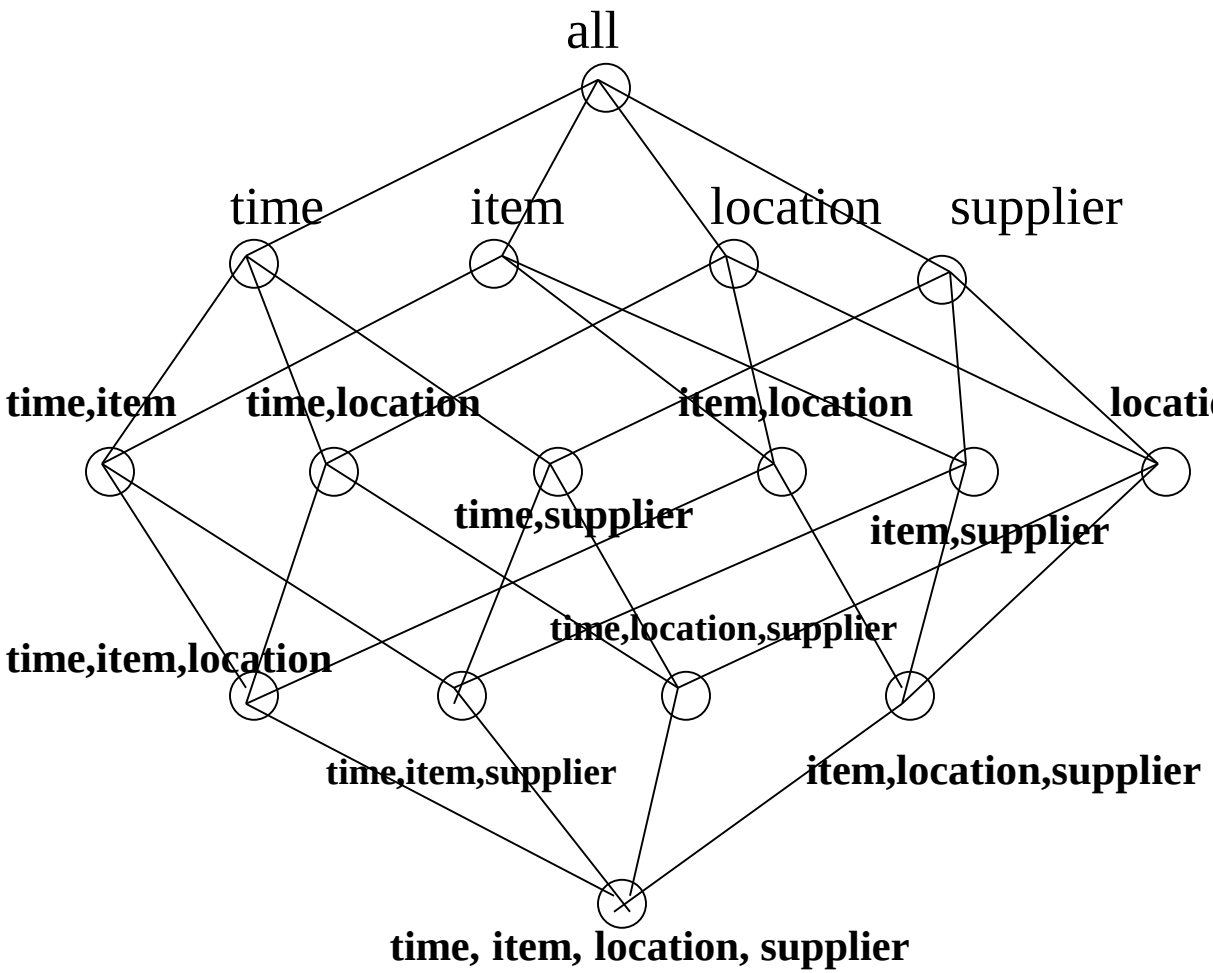

0-D(apex) cuboid

1-D cuboids

2-D cuboids

3-D cuboids

4-D(base) cuboid

Konceptualni model data warehouse sistema

- Šema zvijezda
  - Tabela činjenica je u “sredini” i povezana je sa tabelama dimenzijama
- Šema pahulja
  - Modifikacija šeme zvijezda na način da su neke tabele dimenzije normalizovane
- Šema galaksija
  - Tabele činjenica dijele tabele dimenzija, kolekcija zvjezdastih šema

Primjer šeme zvijezda

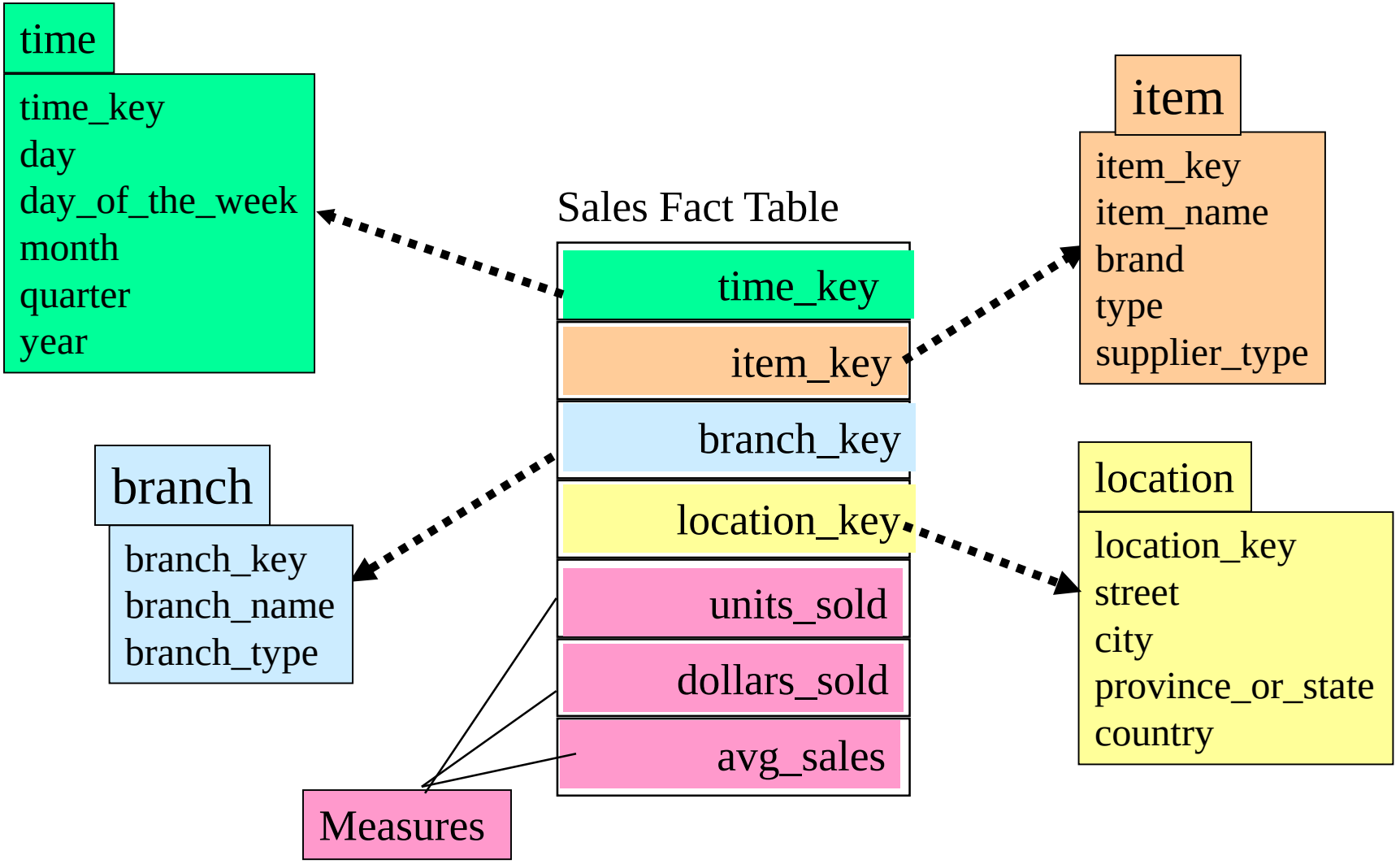

Primjer šeme pahulja

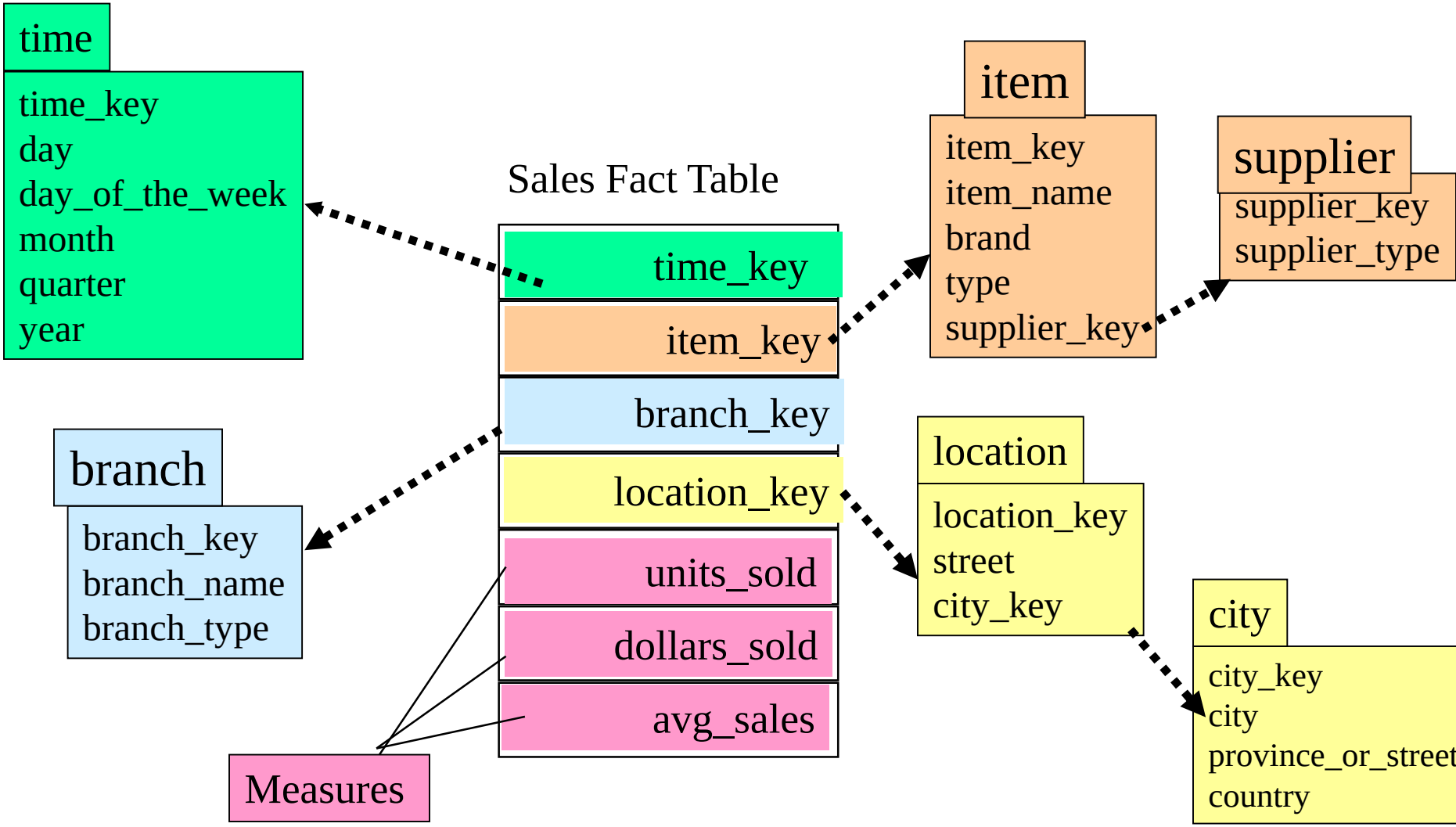

Primjer šema galaksija

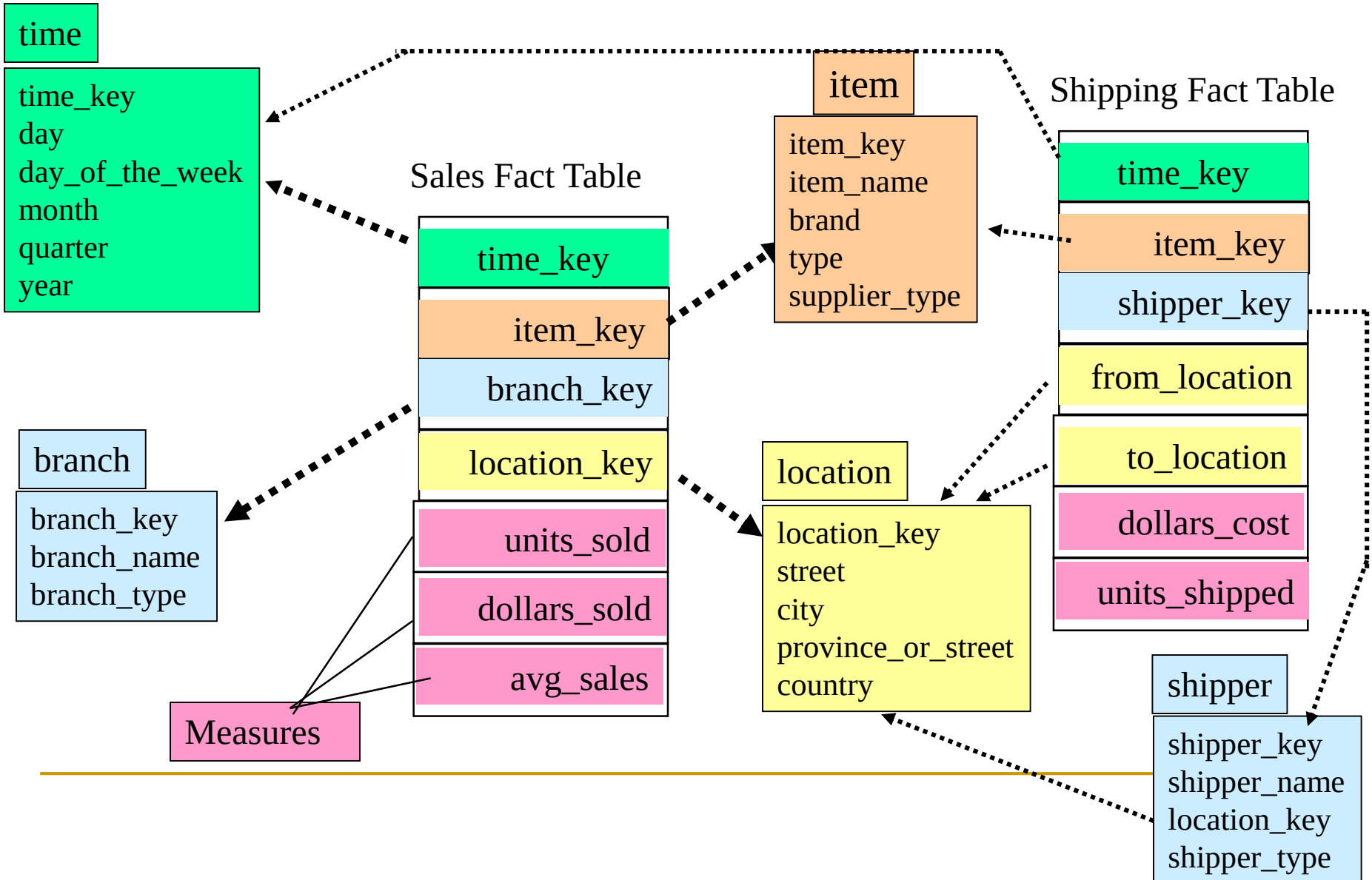

DMQL – Data Mining Query Language

- Tabela činjenica

  define cube <cube_name>[<dimension_list>]: <measure_list>

- Tabela dimenzija

  define dimension <dimension_name> as (<attribute_or_subdimension_list>)

- Dijeljene tabele dimenzije

  define dimension <dimension_name> as <dimension_name_first_time> in cube <cube_name_first_time>

Definicija šeme zvijezda u DMQL

define cube sales_star [time, item, branch, location]:
dollars_sold = sum(sales_in_dollars), avg_sales = avg(sales_in_dollars), units_sold = count(*)

define dimension time as (time_key, **day**, day_of_week, month, quarter, **year)**

define dimension item as (item_key, **item_name**, brand, type, supplier_type)

define dimension branch as (branch_key, branch_name, branch_type)

define dimension location as (location_key, **street**, **city**, province_or_state, country)

Definicija šeme pahulja u DMQL

define cube sales_snowflake [time, item, branch, location]:

dollars_sold = sum(sales_in_dollars), avg_sales = avg(sales_in_dollars), units_sold = count(*)

define dimension time as (time_key, day, day_of_week, month, quarter, year)

define dimension item as (item_key, item_name, brand, type, supplier(supplier_key, supplier_type))

define dimension branch as (branch_key, branch_name, branch_type)

define dimension location as (location_key, street, city(city_key, province_or_state, country))

Definicija šeme galaksija u DMQL

```
define cube sales [time, item, branch, location]:
        dollars_sold = sum(sales_in_dollars), avg_sales = avg(sales_in_dollars), units_sold =
            count(*)
define dimension time as (time_key, day, day_of_week, month, quarter, year)
define dimension item as (item_key, item_name, brand, type, supplier_type)
define dimension branch as (branch_key, branch_name, branch_type)
define dimension location as (location_key, street, city, province_or_state, country)
define cube shipping [time, item, shipper, from_location, to_location]:
        dollar_cost = sum(cost_in_dollars), unit_shipped = count(*)
define dimension time as time in cube sales
define dimension item as item in cube sales
define dimension shipper as (shipper_key, shipper_name, location as location in
    cube sales, shipper_type)
define dimension from_location as location in cube sales
define dimension to_location as location in cube sales
```

Hijerarhije koncepata

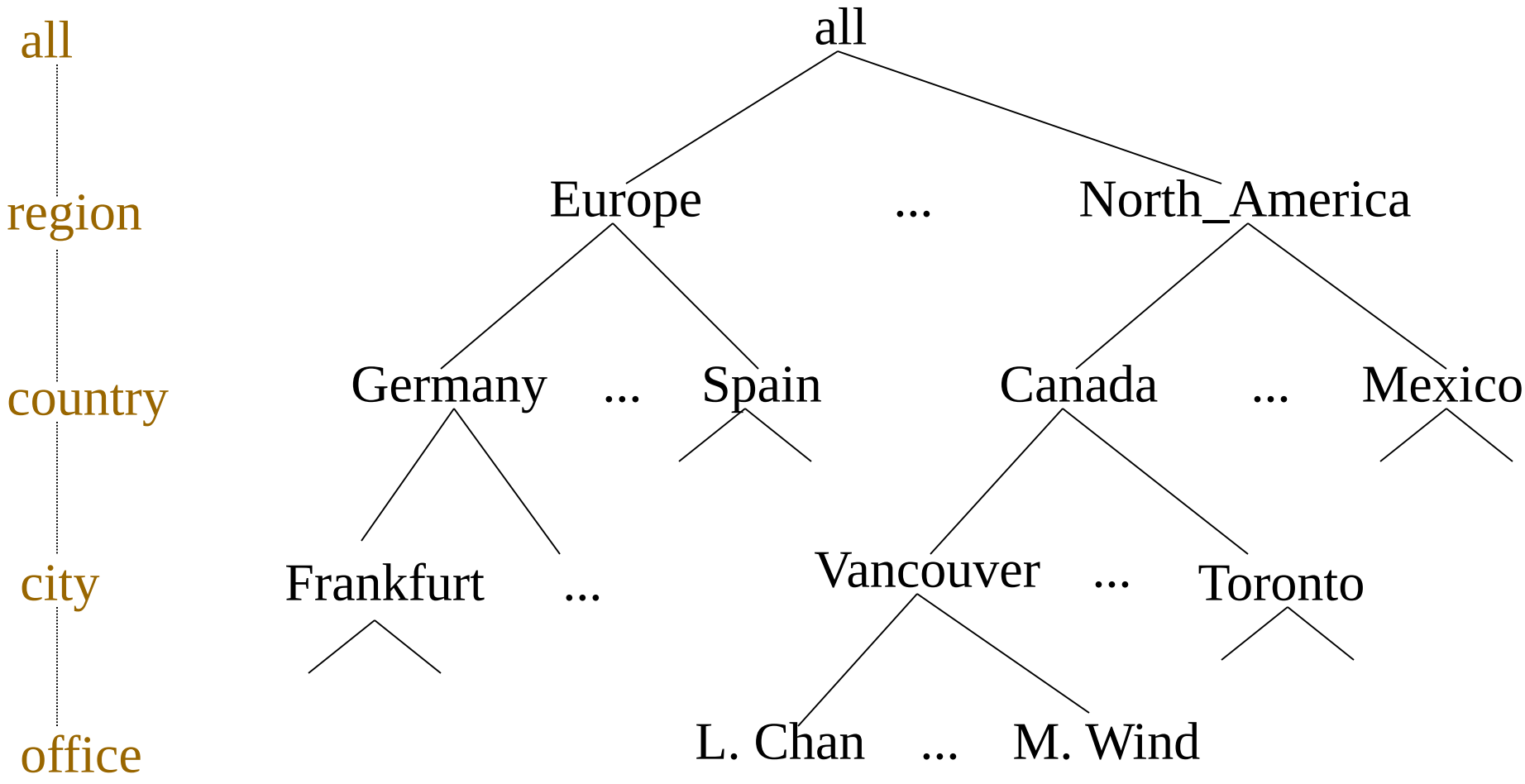

Hijerarhije koncepata (2)

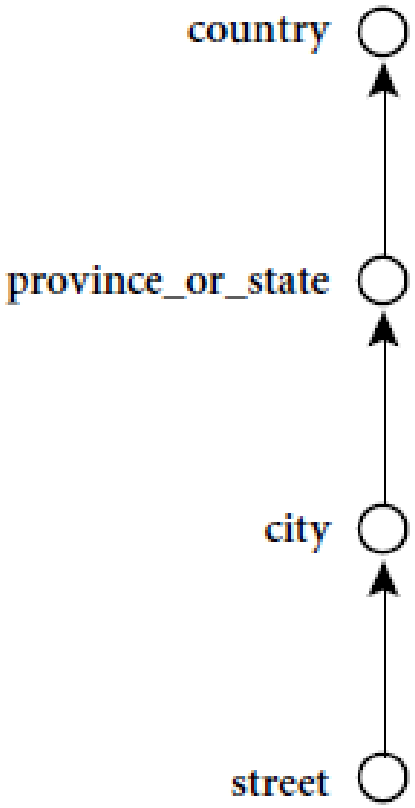

Potpuno uređenje

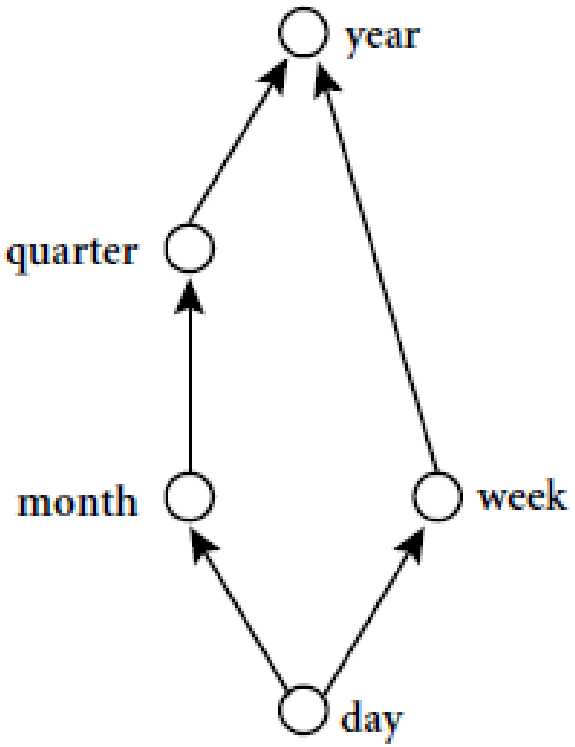

Mreža

Hijerarhije koncepata (3)

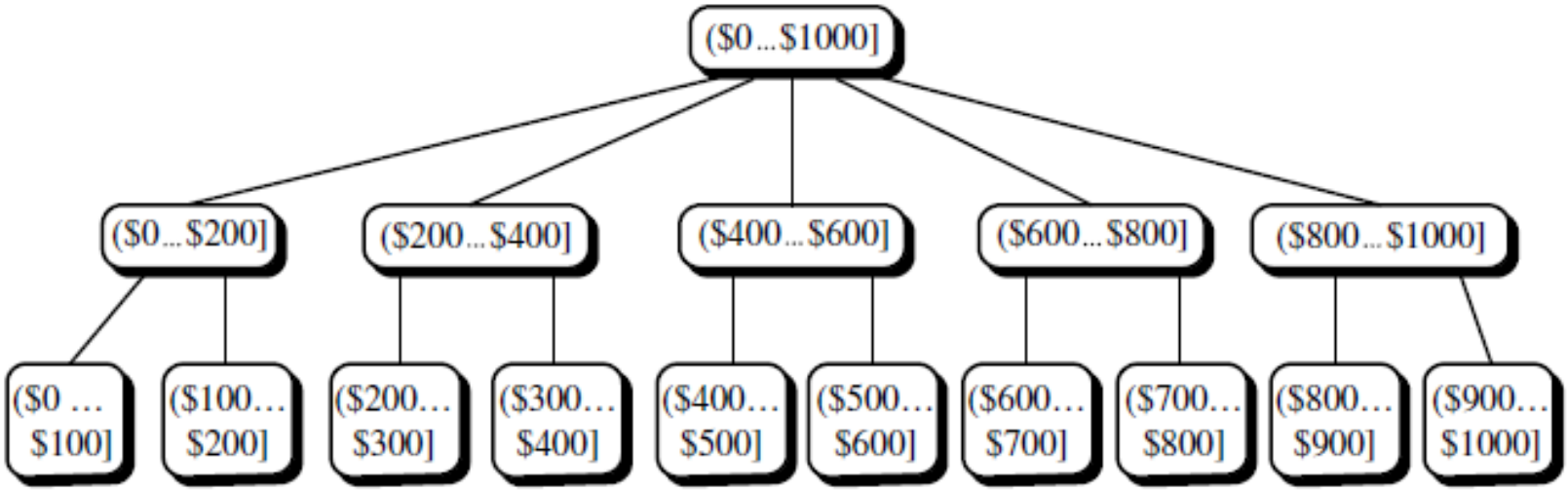

Višedimenzioni podaci, primjer

- Dimenzije: vrijeme, lokacija i proizvod
- Činjenica: vrijednost prodate robe u hiljadama eura

Više-dimenzioni podaci, primjer (2)

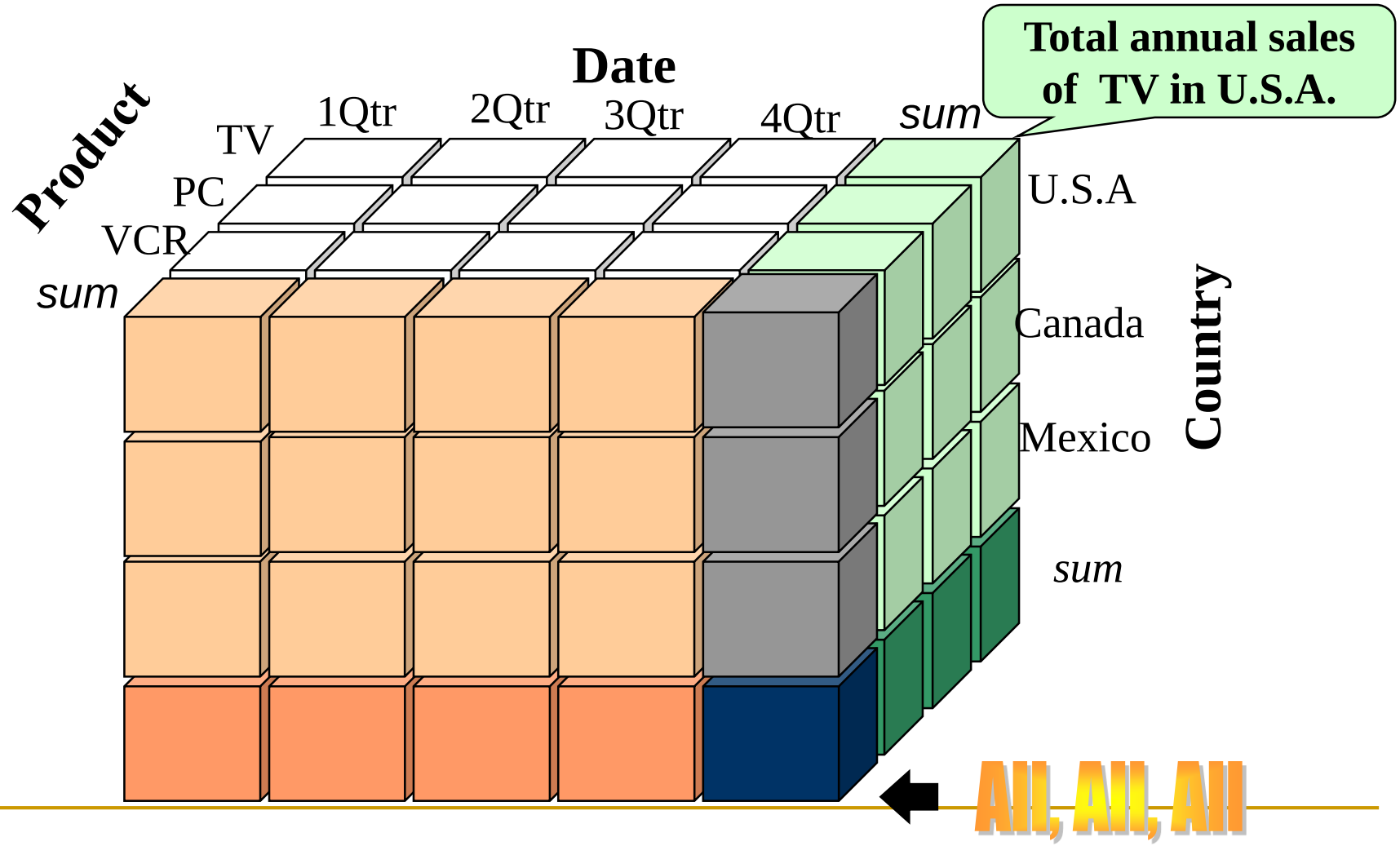

Mreža kuboida za prethodni primjer

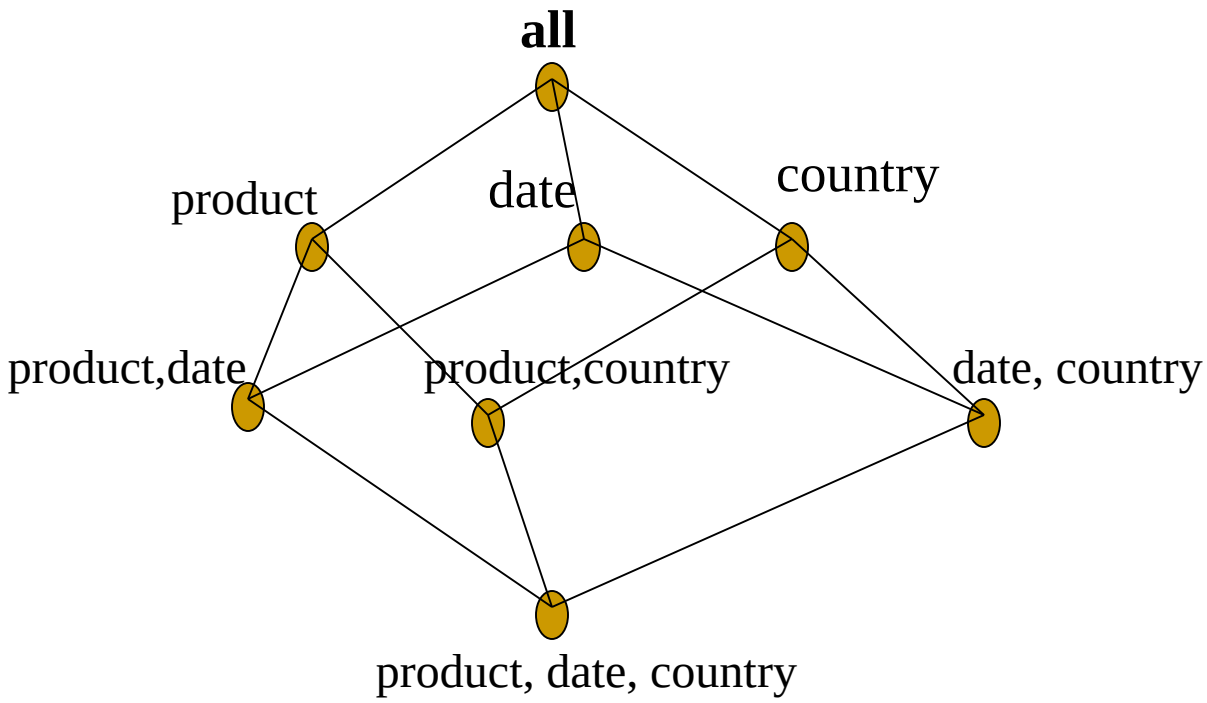

0-D(apex) cuboid

1-D cuboids

2-D cuboids

3-D(base) cuboid

OLAP operacije

- Roll up (drill up): agregacija ukidanjem dimenzija ili prelaskom sa nižeg na viši nivo hijerarhije
- Drill down (roll down): suprotno od roll up
- Slice: selekcija po jednoj dimenziji
- Dice: selekcija po dvije ili više dimenzije
- Pivot: rotacije kubova podataka

OLAP operacije, primjer

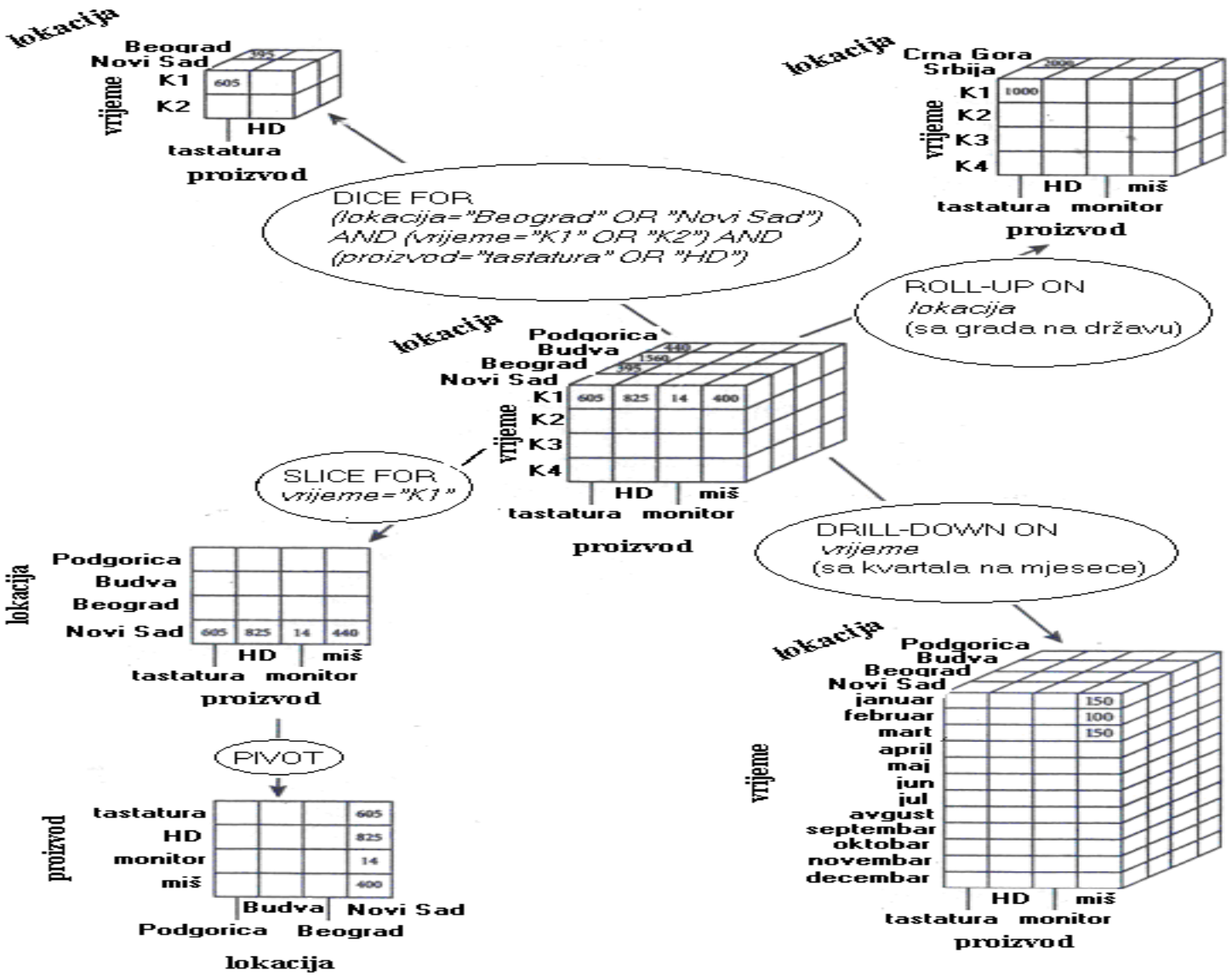

Glava 2. Sadržaj

- Šta je data warehouse?
- Više-dimenzioni model podataka
- Arhitektura data warehouse sistema
- Implementacija data warehouse sistema

Dizajn data warehouse sistema

- Četiri pogleda na dizajn data warehouse sistema:
  - Top-down view: selekcija neophodnih podataka
  - Data source view: izvori podataka (tabele, relacione baze podataka, itd.)
  - Data warehouse view: tabele činjenica i dimenzija
  - Business query view: način na koji krajnji korisnici vide podatke u data warehouse sistemu

Izgradnja data warehouse sistema

- Top-down, bottom-up ili kombinacija
- Iz ugla SE
  - Metoda vodopada
  - Inkrementalna metoda
- Izgradnja data warehouse sistema se u opštem slučaju sastoji od:
  - Definisanje poslovnog procesa koji se modeluje
  - Definisanje atomičnog nivoa podataka
  - Definisanje dimenzija za tabele činjenice
  - Definisanje numeričkih podataka za tabele činjenice

Arhitektura data warehouse sistema

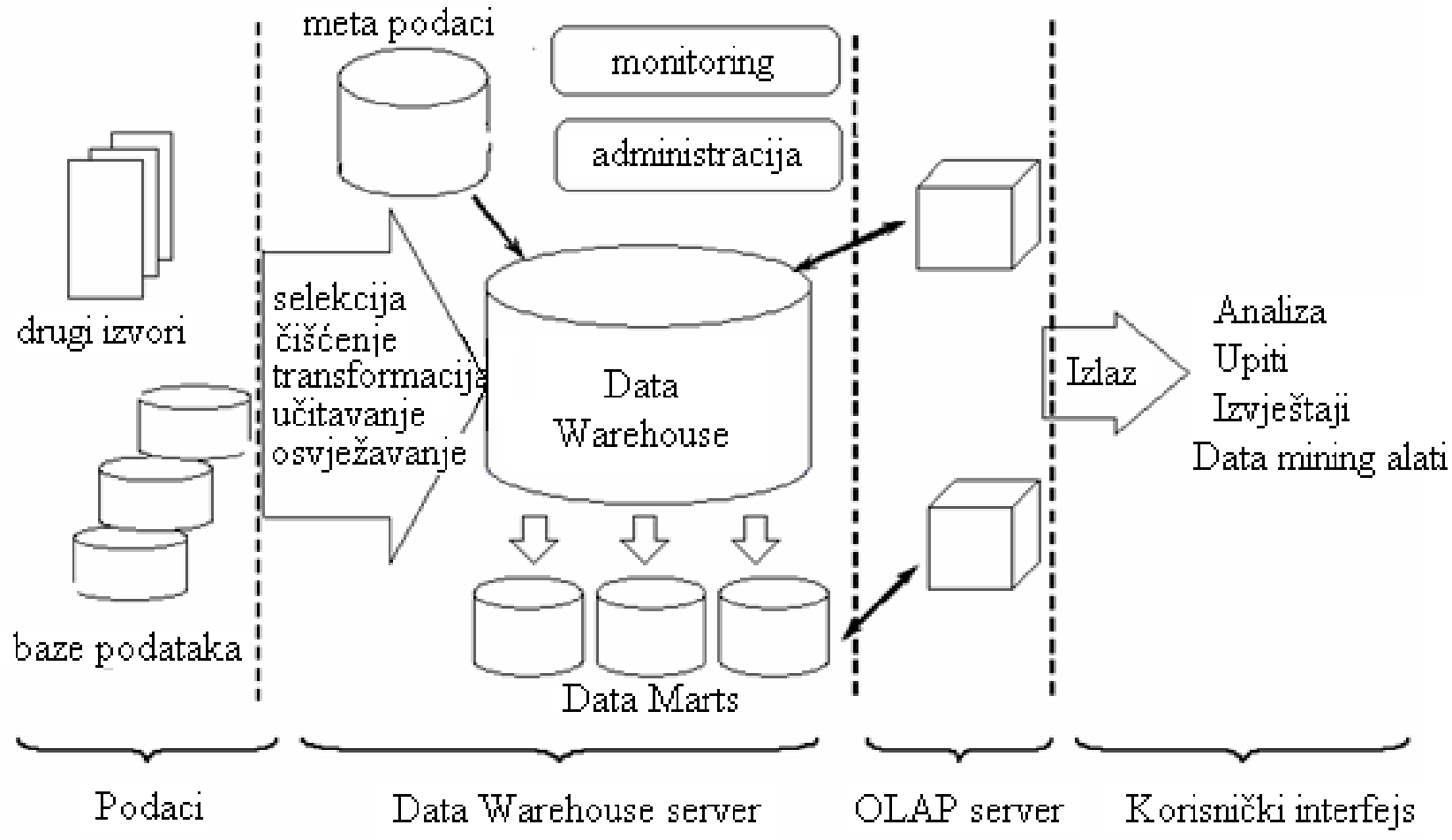

Modeli data warehouse sistema

- Iz ugla arhitekture, postoje tri modela:
  - Enterprise warehouse: obuhvata podatke cijele organizacije
  - Data mart: obuhvata podatke koji se odnose samo na dio organizacije, namijenjena specifičnoj grupi korisnika
    - Zavisni vs. Nezavisni
  - Virtualni warehouse: sastoji se od pogleda (eventualno materijalizovanih zbog boljih performansi)

Izgradnja data warehouse, preporučeni pristup

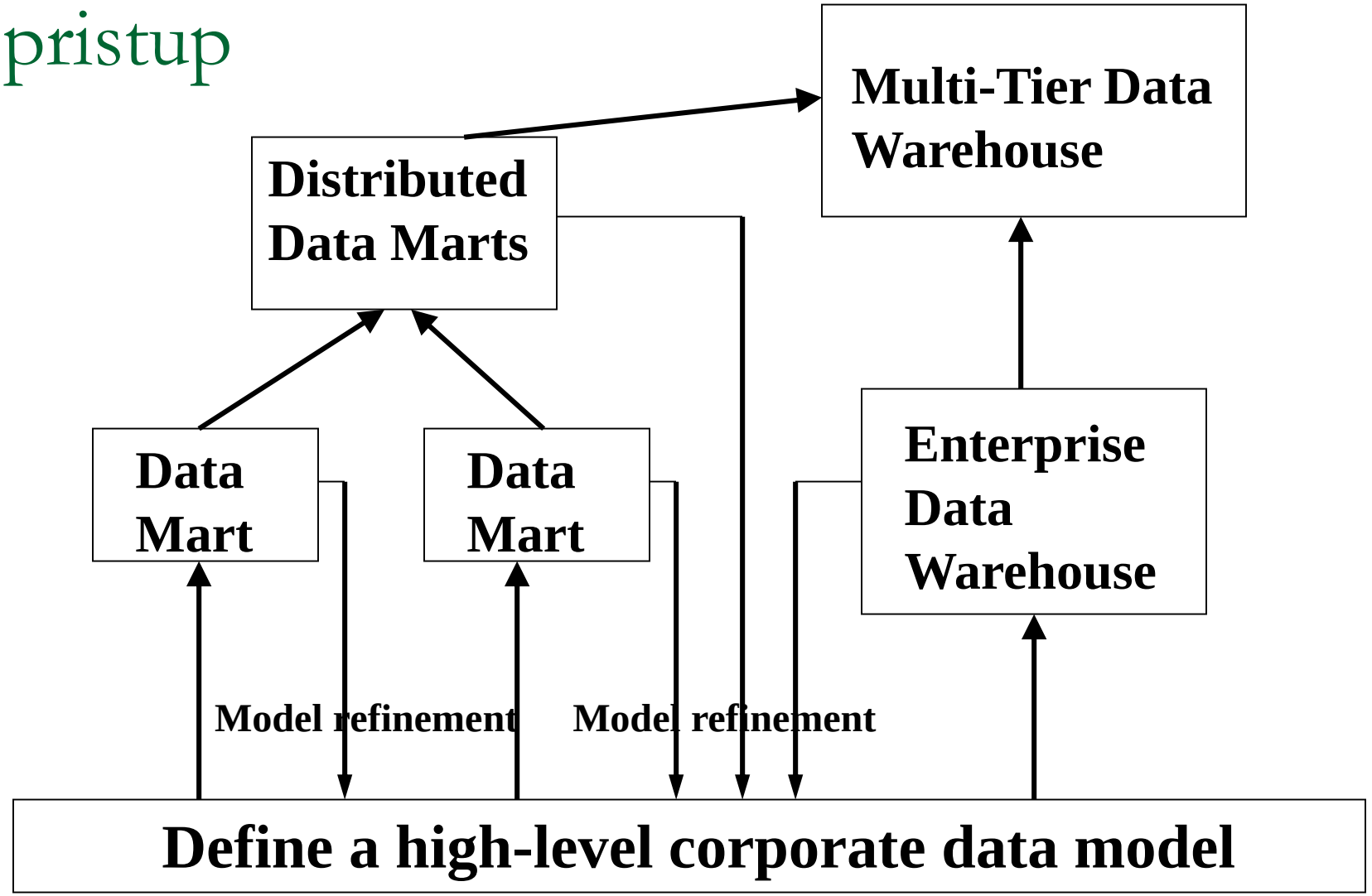

Arhitektura OLAP servera

- Relacioni OLAP (ROLAP)
  - Koriste relacione SUBP za smještanje i upravljanje podacima
- Multidimensional OLAP (MOLAP)
  - Direktno podržava višedimenzione podatke i smješta ih u višedimenzione nizove; određene upite unaprijed izračunava
- Hibridni OLAP (HOLAP)
  - Niži nivo: relacije, viši nivo: nizovi

Glava 2. Sadržaj

- Šta je data warehouse?
- Više-dimenzioni model podataka
- Arhitektura data warehouse sistema
- Implementacija data warehouse sistema

Efikasno izračunanje kocaka podataka

- Kocka podataka može da se predstavi kuboidima
  - Kuboid na najnižem nivou je osnovni
  - Kuboid na najvišem nivou je apex kuboid
  - Koliko ima kuboida u kubu sa n dimenzija?
- Materijalizacija kocaka podataka
  - Kompletna, djelimična ili bez materijalizacije
  - Koji kuboidi se materijalizuju zavisi od veličine, broja pristupa u jedinici vremena itd.

Operacije sa kubovima podataka

- Definisanje i izračunavanje kuba podataka u DMQL-u

  define cube sales[item, city, year]: sum(sales_in_dollars)

  compute cube sales

- Gray et al. 1996 uveli su novi operator cube by

```
SELECT item, city, year, SUM
(amount)
FROM SALES
CUBE BY item, city, year
```

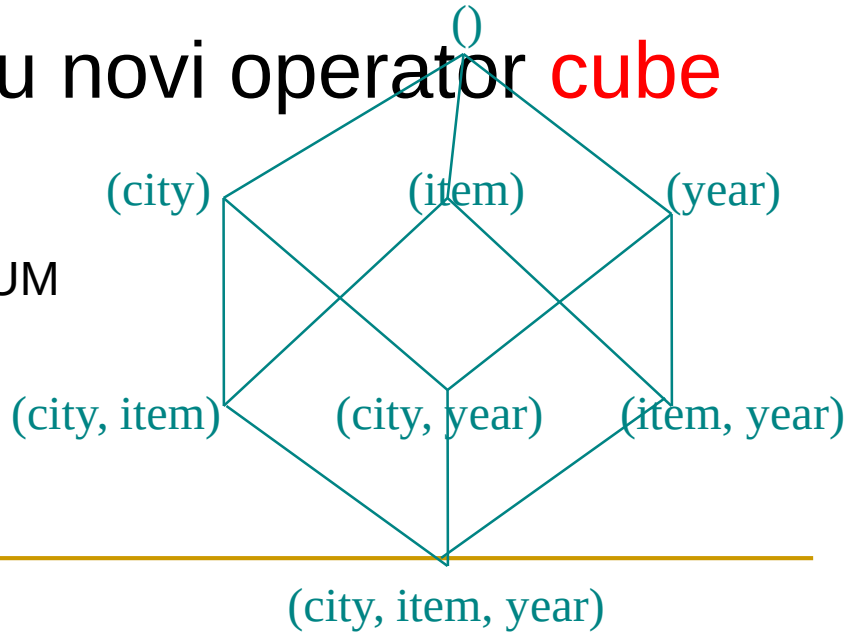

Izračunavanje kubova - algoritmi

- Algoritmi
  - ROLAP-based cubing algorithms (Agarwal et al'96)
  - Array-based cubing algorithm (Zhao et al'97)
  - Bottom-up computation method (Bayer & Ramarkrishnan'99)
  - Multi-way Array Aggregation

Indeksiranje podataka u OLAP sistemima, bitmap indeksi

- Za svaki atribut kreira se indeks
- U okviru ovoga indeksa, postoje posebni bit vektori Bv, za svaku vrijednost v iz domena atributa

Base table

Cust	Region	Type
C1	Asia	Retail
C2	Europe	Dealer
C3	Asia	Dealer
C4	America	Retail
C5	Europe	Dealer

Index on Region

RecID	Asia	Europe	America
1	1	0	0
2	0	1	0
3	1	0	0
4	0	0	1
5	0	1	0

Index on Type

RecID	Retail	Dealer
1	1	0
2	0	1
3	0	1
4	1	0
5	0	1

Indeksiranje podataka u OLAP sistemima, join indeksi

- Join indeks povezuje torke koje se spajaju: JI(RID, SID)
- U DW sistemima spajaju torke iz tabele činjenica sa odgovarajućim iz tabele dimenzija